

En logiker med mänskligt sökarljus

Av Carl Johan Ljungberg

Georg Henrik von Wright är svår att förstå sig på. Samtidigt som han är hyllad och upphöjd är han naiv och tafatt på många områden. En filosof med baksmälla inför sitt livsverk?

PÅ EN BILD i den finlands-svenske filosofen Georg Henrik von Wrights memoarer framträder han i sin vänkrets i Cambridge någon gång på 1940-talet. Med unga problemlösarvänner ses han stå vid den öppna spisen och röka pipa. Gruppen är lugnt självmedveten, sentida akademiska självtvivel verkar avlägsna. Hustrurna ingår i gemenskapen, men håller sig avvaktande. Det ser ut som en scen ur filmen *Chariots of Fire*.

von Wrights bok *Mitt liv* som jag minns det tecknar en rik, och för en nordisk akademiker internationellt präglad karriär. Född i den finlands-svenska övre medelklassen beslöt han sig som ung, under en hälsokur i Sydtyrolen, för att bli filosof. Han gjorde ovanligt snabb karriär. Via en avhandling i så kallad induktionslogik, delvis skriven i Cambridge där han arbetade bland annat med den legendariske Ludwig Wittgenstein, erhöll von Wright i Finland kort efter kriget professuren i filosofi vid Helsingfors universitet. Hedersamt utsågs han så 1947 till Wittgensteins efterträdare på lärostolen i Cambridge, men valde 1951 att återgå till Helsingfors. Förutom att utveckla logiken vidgade han sitt vetenskapliga kontaktnät och valdes 1968 till kansler vid Åbo Akademi. von Wright har senare bland annat verkat som fri forskare vid Finlands Akade-

mi. Hans forskargästspel, hedersdoktorat och utmärkelser är otaliga.

Många har på 1900-talet ansett att naturvetenskapen kan motverka spekulativt godtycke. Det gällde även von Wrights lärare, den kände filosofen Eino Kaila som i detta syfte väckte hans intresse för analytisk filosofi. von Wright anslöt sig först till denna skola som kritiserade språkets och värdeomdömenas roll, men växte efterhand ur den. Han blev mer beredd att urskilja en logik också i värderingarna samt inse deras vitala betydelse för vårt handlande. I senare böcker slog von Wright broar mellan den analytiska filosofin och europeiska hermeneutiker som likt Gadamer lagt vikt vid kunskapens krav på att tolka och förstå.

Bäst blir memoaren när von Wright tecknar vetenskapshistoriska linjer, ej minst vad hans kollega och vän Ludvig Wittgenstein betytt. von Wright fängslades med många andra av detta geni, vars styrka i mycket var hans personlighet. von Wright uppskattade hos Wittgenstein dennes pessimism, vars rötter de båda funnit hos Oswald Spengler. Få gestalter torde ha förbryllat och stimulerat sin omvärld så som den skygge Wien-tänkaren. Få har med säkerhet heller givit sina testamentsförvaltare samma bekymmer som Wittgenstein. Ordning av dennes efterlämnade material pågår såvitt framgår ännu.

von Wright har vidgat intresset

för politiska dagsfrågor, allt från Vietnamkriget till miljödebatten. Han har i böcker som *Vetenskapen och förnuftet* och *Myten och framsteget* framhåvt vetenskapstron såsom ett hot mot vårt samhälle, en synpunkt som inte alla har gillat.

Medan många till exempel välkomnat tillväxt och globalisering, har von Wright gisslat dem. Han ser hos mängden politiker en krystad optimism: "Vi i industriländerna måste bli genomsnittligt fattigare," heter det, "på det att inte den växande polariseringen mellan i-länder och u-länder, men också mellan A- och B-medborgare i de förra, skall destabilisera förhållandena på jordklotet".

En del har kallat sådant för utvecklingsfientlighet, eller konservatism.

Konservativ är han då inte alls. Flertalet konservativa förtröstar mer än han på tekniken. Några skulle till och med hävda att von Wright sökande efter ett enkelt språk liksom hans kritik mot teknokratisk rationalitet har mer med Rousseau och hans längtan efter enkelhet att göra.

von Wright kan med all sin begåvning vara litet svår att förstå sig på. Så oerhört hyllad och upphöjd, ändå stundtals naiv eller tafatt inför samtidens frågor. Lika vass som han varit inom logikens område, lika dunkel och omskrivande kan han te sig inför de andra teman han i olika sammanhang känt sig manad att ta upp. Den utomstående kan ana det dåliga samvetet hos en som trots allt bidragit till att avlägsna filosofin från de verkligt betydelsefulla mänskliga och etiska frågorna på 1900-talet.

En stimulerande och läsvärd memoar har von Wright i alla hän- delser åstadkommit.

Fil dr Carl Johan Ljungberg (cjl@brevet.nu) är statsvetare och författare.

BOKFAKTA

Författare: Georg Henrik von Wright

Titel: *Mitt liv som jag minns det*

Förlag: Albert Bonniers Förlag, 2001